

Bijlage: duiding van de maatschappelijke onvrede waar Forum op inspeelt

In de Nederlandse samenleving kunnen drie waardensystemen (of ideologieën) worden onderscheiden die onvrede oproepen bij verschillende segmenten in de bevolking. Hoe sluit Forum voor Democratie hierop aan?

Neoliberalisme

In het neoliberalisme staat het geloof in het kapitalisme en de vrijemarkt-economie centraal en krijgt de overheid een beperkte rol toebedeeld als handhaver van wetten en vrije concurrentie. Bekende denkers op dit gebied zijn de Oostenrijkse econoom Friedrich Hayek, de Amerikaanse econoom Milton Friedman en de Amerikaanse schrijfster en filosoof Ayn Rand. Critici houden het neoliberalisme verantwoordelijk voor doorgeschoten marktwerking, bijvoorbeeld in de zorg, en voor te grote en groeiende inkomensverschillen en zelfverrijking aan de top van het bedrijfsleven.

Het neoliberalisme lijkt niet de ideologische stroming waartegen Forum zich vooral verzet. Dat is eerder et doelwit van Groen Links en de SP. Forum [deelt](#) bijvoorbeeld de nadruk op een kleine overheid, die weinig belasting oplegt en streng optreedt tegen criminaliteit. Ook pleit Forum voor versoepeling van het ontslagrecht. Het bedrijfsleven wordt bovendien ontzien in Baudets opsomming van kartelorganisaties tijdens zijn overwinningsspeech. Daarin werden geen ceo's en ondernemers genoemd. Ook [verklaarde](#) Baudet in 2017: *“Nederland heeft op dit moment de strengste bonuswetgeving ter wereld. Die is zo streng dat we bedrijven weggagen en zodoende veel welvaart en werkgelegenheid mislopen. Dat hebben we te danken aan de PvdA die de schijnwerpers vol op de bonussen zette als afleidingsmanoeuvre voor het falen van minister Wouter Bos tijdens de kredietcrisis. De positie van Nederland als vestigingsland is verzwakt en moet verbeteren”* Tot slot kan ook de recente afzwakking van het Nexit-standpunt van Forum gezien worden als een tegemoetkoming aan meer neoliberal georiënteerden binnen de partij, die een zo groot mogelijke vrije markt willen.

Het neoliberalisme lijkt ook niet de voornaamste bron van de onvrede van Forum-sympathisanten. Als we kijken naar de sociale milieus waaruit de achterban afkomstig is, zien we dat Forum opvallend veel aanhangers heeft onder 'nieuwe conservatieven'. Dat segment omvat 8% van de Nederlanders van 15 jaar en ouder en typeren we in onze onderzoeken als de liberaal-conservatieve maatschappelijke bovenlaag die alle ruimte wil geven aan technologische ontwikkeling en behoudend is t.a.v. sociale en culturele vernieuwing. Daarnaast krijgt Forum relatief veel steun van 'opwaarts mobilen': carrièregerichte individualisten met een uitgesproken fascinatie voor sociale status, nieuwe technologie, risico en spanning (15% van de Nederlanders). Dit zijn bij uitstek milieus die de vrije markt en nieuwe technologie omarmen.

En als we specifiek kijken naar sympathisanten van Forum - die zich dus relatief veel in bovengenoemde sociale milieus bevinden, maar ook in andere milieus - dan zien we bijvoorbeeld dat ze niet vaker dan anderen vinden dat inkomensverschillen kleiner moeten worden en dat de overheid teveel taken afstoot aan het bedrijfsleven. Daarin verschilt deze achterban overigens van die van de PVV, die op dit moment veel minder aanhang heeft onder nieuwe conservatieven.

Postmaterialisme

De tweede bron van onvrede in de bevolking omschrijven we, met een aan de politicoloog Ronald Inglehart ontleende term, als het postmaterialisme. Aanhangers van dit gedachtengoed - 9% van

de bevolking - kenmerken zich door een nadruk op progressieve waarden als individuele rechten en vrijheden, zelfontplooiing, solidariteit en tolerantie, respect voor andere culturen en leven in harmonie met de natuur. De stroming kwam op in de jaren zestig en zeventig, toen veel jongeren - de protestgeneratie - deze waarden omarmden en zich keerden tegen de dominante christelijke en burgerlijke cultuur van dat moment.

Het postmaterialisme staat haaks op de waarden die Baudet verkondigt. Zijn partij heeft dan ook amper aanhangers onder het sociaal milieu van de 'postmaterialisten', die we in onze onderzoeken omschrijven als maatschappijkritische idealisten die zichzelf willen ontplooiën, stelling nemen tegen sociaal onrecht en opkomen voor het milieu. Uit onze Mentality-analyses blijkt dat er inderdaad veel postmaterialisten werken in de door Baudet als 'het kartel' omschreven sectoren: bij de overheid, in de wetenschap, het onderwijs, de journalistiek en de kunst. Fortuyn en Wilders hadden deze stroming ook al op de korrel toen zij spraken van de 'linkse kerk'.

De weerzin tegen dit postmaterialisme zit diep. Onze hypothese is dat dit komt doordat aanhangers van Baudet zijn opgevoed met relatief traditionele normen en waarden, en zich op basis daarvan een identiteit hebben gevormd. Dat beeld van wie zij zijn, wordt fundamenteel bedreigd door de ruimte die in de samenleving wordt geboden voor zaken als migratie uit niet-westerse landen, de Islam, de MeToo-beweging, genderneutrale toiletten en kritiek op Zwarte Piet.

Conservatief-nationalisme

Baudet stelt hier zijn eigen conservatief-nationalisme (of, zo je wilt, patriottisme of nationaal-populisme) tegenover. Een herstel van de traditionele Nederlandse cultuur en een focus op nationale autonomie en belangen.

Deze stroming is op haar beurt een bron van onvrede bij postmaterialisten in de Nederlandse samenleving. Dit werd treffend geïllustreerd door Freek de Jonge, een van de bekendste gezichten van de protestgeneratie die in de jaren zestig. Op het boekenbal van 23 maart, een van de meest gewilde hot spots voor postmaterialistisch Nederland, onderbrak hij de openingsspeech waarin aandacht werd gevraagd voor de aanslag van een migrant in Utrecht, om een statement te eisen tegen de ideologie van Baudet en zijn verkiezingsoverwinning. [De Jonge](#): *"Er zit hier een groep mensen bij elkaar die heel erg gekwetst is door wat de leider van de grootste partij heeft gezegd over dat kunstenaars, wetenschappers en journalisten de oorzaak zijn van alle ellende. Daar hadden we vanavond eventjes acht op moeten slaan."*